

pravica do znižane vožnje v kar največjem obsegu z ozirom na to prepričanje in na dejstvo, da imajo državne železnice vsako leto znatne deficite, bo jako težko ugoditi učiteljskim zahtevam. Dasi dobro pozna neugodno materialno razmerje učitelstva in je sama mnenja, da je ta zahteva raz stališče učitelstva opravičena, vendar opozarja na velike zapreke, ki se stavijo nasproti učiteljskim zahtevam. Poslanec J. G. Mastalka konstatira, da je predložil v državnem železniškem svetu predlog, da se dovolijo učitelstvu iste olajšave, katere je dovolila ogrska vlada leta 1910. vsemu učitelstvu. Z doseženimi znižanimi vožnjami bi se omogočila učitelstvu potovanja, ki so pri vzgoji velikega pomena, ker se tako širi duševno obzorje, a učitelstvo bi moglo potem svoje skušnje, ki jih je doživelo na potovanju, porabiti v prospeh šolske mladine, a obenem bi bilo to tudi v korist šole in kulturnega razvoja prebivalstva samega. Kljub vsem težkočam, ki nasprotujejo povoljni rešitvi, je vendar potrebno, da se ugotovi učiteljskim zahtevam. Minister Forster prizna na to, da je prepričan, kako velike koristi bi bilo znižanje za učitelstvo, zlasti v sedanjem njegovem gmotnem položaju. Posl. tov. Wedra navaja, da bi ne bilo nikakor pravilno degradirati učitelstvo do nekega manjvrednega stanu, ker bi se čutilo na tak način ponižanega. Učitelstvo ne zahteva olajšav za sebe, temveč za mladino in njeno vzgojo. Zato govornik prav izrečno prosi, da naj se vlada ozira na učiteljske zahteve. Na vprašanje ministra Forsterja pojasni tov. Freisinger, da znaša število učitelstva v Avstriji nad 80.000. Tovariš Strebl se v polnem obsegu pridružuje prednešenim zahtevam in povdarja, da mora država skrbeti tudi za izvenšolsko vzgojo, kar pa stori, ako ugotovi učiteljskim zahtevam. Minister Forster odvrne, da bo stvar dal preučiti, pripomni pa, da je gmotni položaj ogrskih železnic veliko boljši, nego avstrijskih in da je deficit neprimerno manjši. Tov. posl. Exner pripomni, da je vladi le v korist, ako gre učitelstvu na roke, ker s potovanji bi učitelstvo spoznalo tuji svet in razmere v drugih deželah in državah, kar bi veliko pripomoglo k doseganju medsebojni narodnostni znosljivosti, kar si mora država le želeči. Forster odgovori, da bo treba upoštevati tudi ta razlog, in še enkrat obljublja, da bo dal vso stvar resno proučiti. (Dalje prihodnjič.)

Štajerci, ali smo možje.*

V zadnji dobi se mi to vprašanje vsiljuje dosledno, kadar čitam poročila o naših društvih. Ni čuti z zborovanj skoro nič stanovskega dela. Vsake druge reči se lotevamo, stanovske potrebe se pa ogiblamo. Zato so naša zborovanja suhoparna, nimajo privlačne sile, in udeleženci navadno komaj čakajo, da minejo in da se začne drugi, zabavni del. Veseli me, kadar čitam, da so se tovariši po stanovsko brezbarvnem zborovanju lahko vdajali mamljivim zvokom kakšnega šramlja in da so si lahko privoščili kaj bolj šega iz priznane kuhinje in kleti. Tak »boj« za obstanek pa daje dovolj povoda in gradiva za premišljevanje gorenjega vprašanja ne samo meni, ampak vsakemu tovarišu, ki mu dolga leta hlapčevanja še niso iztrgala poguma do resnega boja za učiteljsko stvar, ki mu teži srce res naš sramoten položaj, ne pa želja po zaslužnih križcih in milostnih pogledih od zgoraj.

Vsi občutimo — morebiti so oni tovariši izvzeti, ki o zborovanjih in o naših težkočah nič ne vedo — in zato tudi vemo, da so naše razmere neznosne, nezvedrjive. Tega pa ne občutijo in se ne zavedajo naši krušni očeti, ker ne okusijo našega življenja, ampak so si vedeli bolje postlati. Zato imajo našo mizerijo na svoji kosmati vesti. Ker nam ti zakoniti gospodje nočejo pomagati, a mi nočemo umreti, smo prišli do čisto logičnega zaključka, da si moramo pomagati sami. Ker nam pa ne pustijo, da bi si rezali svoj prislužen kruh, smo ostali zopet logični i spoznali, da se bo treba zanj boriti. Toda sedaj!

Po naših listih, po društvenih zborovanjih (a ne povsod) je zašumelo: »V boj!«

Hodili smo v navdušenju za našo sveto stvar na protestna zborovanja, trosili denar in sklepali hude in ostre resolucije, s katerimi smo trkali na okamenela srca svojih rediteljev. Toda ostale so glas vpijočega v puščavi. Hoteli smo pokazati vso resno voljo in pošiljali deputacije do gospodov, okolo katerih se šolstvo vrti, in vračale so se »vertröstet bis in Jenseits.« Tako smo se hoteli rešiti svojega neznosnega položaja, pa to ni poravnalo učitelstvu krivice.

In na tem potu naj ostanemo? Ali je to boj? Da, da, v očeh nekaterih tovarišev je to anarhija, da se upa uboga učiteljska para povzdigniti svoj glas z ostro resolucijo v svoj prid, češ, na ta način se krši spoštovanje, avtoriteta naših predstojnikov in povrh pa tako dejanje ni utemeljeno, recimo, dovoljeno v nobenem paragrafu. Z menoj vred pa je že gotovo marsikateri tovariš sit tega večnega boja z resolucijami, ker je tako brezuspešen! Ko smo doznali, da tako ne gre naprej, bi logično morali seči po drugih sredstvih, ki nam jih narekuje naš zajčji pogum. Mož, ki drži na svojo čast, ki hoče kaj doseči, gre naprej in ne podira nasprotnikov s klepetanjem in prošnjami. Tako je tudi z vsakim stanom. Naše borenje s pomočjo papirja, z javnimi tožbamj pa ne pomeni nič drugega nego pomanjkanje, močnatosti in kompromitira nas in naš stan v očeh javnosti v najhujši meri, ki vidi, da se ne moremo povzpeti do pozitivnih dejanj, vrednih moza.

Po 40 letih obstanka našega stanu mora Zaveza javno pripoznati, da je naš stan srečno došel do robu propada. Tako torej smo se bojevali, da smo stan dovedli do uničenja? Pa menda vendar nismo s svojimi »možatimi« in »odločnimi« akcijami pokvarili zdravega jedra svojega stanu? Ne, ne! Krivj temu niso naši krepki nastopi, s katerimi smo hoteli obvarovati šolstvo udarcev od vseh strani. Saj se nismo mogli rešiti nikdar meglenih fraz, še takrat ne, ko je šlo in gre za naše vitalne stanovske interese. Človek se čudi, kako se morejo dobiti ljudje, ki hočejo z lepo donečimi frazami samemu sebi škodovati in odvrtiti učitelstvo od edine resne poti v prilog našemu gmotnemu stanju, od poti odločnih korakov, ki bi edini dregnili naše gospodarje med rebra, da se še enkrat zavedo svojih dolžnosti do šolstva, do nas. Našo močnatost je krasno ilustriral neki tovariš na nekem društvenem zborovanju. Da se je mogel tovariš povzpeti do takih besed, tega si nisem mogel misliti in mi zopet dokazuje, kam se dovede bojujoč stan, ako morajo zakrivati strah pred resnejšimi koraki besede. Jaz in vsak tovariš, ki sem mu pokazal odlomke njegovega govora, smo čitali v njih smisel: Šolstvo, le hiraj! Če gotovi krogi tvoje bolezni ne bodo poznali pravočasno, boš pač zamrlo, ljubo dete. Če bo prepozno, naj bo pa prepozno! Mrliča se ne bo dalo več obuditi. Učitelj, ti pa ne smeš opozoriti šolskih oblasti, kako šolstvo v tvojem varstvu umira! Bog nas varuj, da bi z možatim nastopom zahtevali odstranitev rak-rane šolstva — svoje bede!

Ako bo med nami obveljalo to mnenje, potem pač nismo vredni, da so nam poverili ta stan. Jaz ne bi poznal nečestnejšega početja, če bi mi, ki nam mora biti čuvanje ugleda šolstva ne samo častna, ampak tudi življenska dolžnost, pomagali nositi šolstvo k pogrebu.

In dalje! Ob naših plemenitih značajih se bodo razbile vse nasprotujoče sile. Ironija! Ali ni bilo učitelstvo 40 let značajno in koliko sil se je že razletelo v tej dobi? Vsi vemo dobro, da se dosega ob naši plemenitosti ni razbila nobena nasprotna sila, pač pa mnogo značajev ob sili. Kdo je rodil Slomškarje, ki so sedaj največja zapreka našim stremljenjem? Kaj pa drugi stanovi, ki so se bojevali za boljše gmotno stališče, ali so tudi hoteli vplivati s svojimi plemenitimi značaji? Da pridemo ravno mi učitelji na tako idejo, se da na svoj način tolmačiti. Na učiteljsku so nas veliko učili o značajih, pozneje smo mnogokaj slišali o njih na domačih in uradnih konferencah, na naših društvenih zborovanjih tudi čitamo mnogokrat o tem predmetu. Zato je nam kmalu na jeziku, ako to snov rabimo.

Tovariši, to niso prava pota! Ne iščimo sredstev v dosegu svojih namenov tam, kjer jih ni, ampak tam, kjer so. Ne brodim več naprej kakor sentimentalni idealisti, ki ne vidi, da je življenje trdo, da je boj na življenje neizprosno, in omaga, ko je treba prijeti za drugo orožje, ne pa za pesem! Ako sami na sebi ne občutimo več valpetovega biča, zavedajmo se, kaj smo dolžni svojem stanu, kaj smo dolžni svojim potomcem. Časi so resni in glejmo, da bo učitelstvo postavilo svojega moža, naj stane, kar hoče. Do sedaj nam je narekovala bojna sredstva bojazen za kožo. Toda boj smo začeli, boj se mora vršiti, naj nam potem prinese zmago ali pogin. Vedimo, da je boj le tedaj, ako se reskirajo žrtve. Na naši strani je pravica, za njo se pa mora bojevati vsak, kdor hoče veljati za značaj.

Nemške tovariše smo zapustili v boju. Ne bi bilo jim treba dokazati našega smisla na skupnost po njihovem receptu. Pota se najdejo, ako se hočejo!

Veselo znamenje pa je, da se zbujajo pri nas na Štajerskem latentne sile in ni daleč več čas, ko pojdejo vrste odkorčev preko tistih, ki jim ni resno za skupno zadevo ali se pa tresejo pred srebrni pogledi gotovih krogov. Obzirnost se nehalo v boju, v boju, ko mora past znak našega hlapčevanja, ko hočemo dokazati,

da hočemo za svoj stan živeti ali pa umreti kot možje, ne pa sramotno hirati v zasmeh vsega sveta!

Kultura in sedanje razmere.

Piše K. K.

V svoji zadnji razpravi sem v splošnem imenoval kulturo ugodni in udobni življenski položaj družbe sploh, oziroma vseh kristno delujočih, koder prevladuje uboštvo in beda v množici ljudstva ter vseh drugih proizvajajočih stanovih, ni mogoče govoriti o kulturi prebivalstva, oziroma naroda; tako stanje imenujemo nizko kulturo, oziroma pomanjkanje kulture.

Pri kulturnih narodnih izkuša produkcija vseh panog gospodarstva v čim večji meri zadoščati potrebam po življenskih sredstvih, delavnost, podjetnost in energija na vsakem polju, v kmetijstvu, obrtništvu, rudarstvu je živahna in intenzivna. Z vsakovrstnimi tehničnimi pripomočki, z organizirano solidarnostjo si prizadevajo skrajšati dobo proizvajanja življenskih sredstev in drugih potrebščin, zakaj čim hitreje se prideluje, tem večje zaklade si nabavi prebivalstvo v določenem času. Vzporedno s tem si prizadevajo pomnoževati idejni zaklad vsakega rodu, zbujajo inteligenco, iznajdljivost, samostojnost v ukrepanju in določevanju akcij, ter zaradi tega skrbno goje znanosti, umetnosti, širijo izomiko, naobrazbo med najširše sloje. Z novimi idejnimi pridobitvami, ki jih udeležujejo v iznajdbah in dovršenostih metodah, si olajšujejo proizvajanje in pridobivanje, z umetnostmi si pa življenje lepšajo in slajšajo. Produkcija, promet, vse se vrši v hitrem toku, intenziteta življenja narašča.

Blaginja, udobnost, izomika, samostojnost in svoboda ne učinkujejo le med srednjimi in višjimi sloji, ampak polagoma pa sigurno prodirajo navzdol med množico delavstva in ljudstva, ga povzdignejo in preobrazujejo, opremijo z agilnostjo in živahnostjo, čim bolj nauče vsak rod razumevati človeško dostojanstvo in njemu primerno življenje. Bogastvo raste, število velikih in malih kapitalistov se množi, ter izkuša sprejemati v svoje okrilje čim več posameznikov iz močice ljudstva. Za brezobzirni boj med ljudmi in strankami v svrhu obvladavanja nasprotnika in oropanja njega pravic ni časa ne volje, vse se asocira ali združuje v medsebojno pomoč ali solidarnost in svrhu krotjenja naravnih sil, v obvladavanje prirode ali nje prilagodenje človeškim življenskim potrebam. Privilegirancev je čim manj, nihče več ne izkuša kratiti pravic in svobode bližnjemu, za vse to skrbi uprava in strogo sodstvo, ki vzdržuje socialni red na podlagi jamstva v spoštovanju vseh človečanskih pravic vsakega posameznika ter vlada stroga pravičnost. Vsakdo se svobodno razvija na podedovanih gmotnih in duševnih podlagah, nikomur se ni bati, ako se ne pregreši zoper uveljavljen red, kršenja pravic, svobode ali varnosti. Silo ima le vlada, ki ob vsaki priliki hitro in izdatno funkcionira, ako je treba braniti motenje pravičnega reda, oziroma kaznovati rušilca. Smoter skupnega solidarnega prizadevanja je, prilagoditi si ozemlje tako, oziroma proizvajati vedo toliko, da bo pretežni večini vsakega rodu moči udobno stanje. Zato se uveljavljajo tudi jasni nazori in gineva zmoti.

Širi se spoznanje, da je bogastvo le posledica boljega doslednega izrabljanja prirode v najkrajšem času, da rop, odiranje in oškodovanje soobčana ne pomnožuje blaginje, ampak ga le močno zmanjša; istotako, da kršenje in kratek pravic sozdržavljana, stremjenje po njegovi svobodni ne pomnožuje udobnosti ne za povzročitelje, niti za usuznjene, oziroma oropanje pravic, ter da tako početje odvaja od prave poti do prej imenovanega smotra. Niti so taka početja običajna, niti legalna, ker jih ne dopušča strogo uvedena pravičnost v sodstvu in upravi. Zakonodajstvo se vrši v skupščinah po najplemenitejših na podlagi brezobzirne pravičnosti.

Take vzorne družbe s tako visoko kulturo sicer danes še nikjer ne nahajamo, vendar je vredno, da si jo vemo predstavljati.

(Dalje prih.)

Boj v Istri.

Že v 4. številki našega lista smo objavili nekoliko jasnih podatkov o boju slovenskega učitelstva v Istri, a zato smo se jako zamerili županu in občinskemu tajniku v Dolini. Bala sta se, da v istrskem deželnem šolskem svetu ni moza, ki bi čital naš list in zaradi tega, da nam pridobita novega naročnika, sta mu poslala gori navedeno številko. In ker vse, kar njima ni prav, provzroči po njuju mnenju boljun-

ski nadučitelj, sta mu naprtla uredniško odgovornost za dotično številko ter zahtevala od deželnega šolskega sveta, da ga mora takoj obseliti. Sicer sta pisala, da bi lahko tudi nas tožila, a nista hotela, ker smo se jima usmili, češ, da smo mi nedolžni. Za nas je to njiju govorjenje brez vsakega pomena; zakaj mi nismo dolžni njima nobene odgovornosti in ne potrebujemo njiju usmiljenja, ker vemo, da se njima ne smili niti oče devetih otrok. Ako bi ga mogla bi ga vrgla koj na cesto z vsemi otroki. Povemo jema pa, da ona nista mogla in ne moreta tožiti zaradi gori omenjenega sestavka, zakaj v vsem sestavku nista niti omenjena, Sicer je bilo prosto tožiti onem petim kaznovanim junakom, a mi bi jim bili kaj lahko dokazali, da so bili obsojeni vsak na 5 K globe in vsi skupaj v povračilo stroškov v znesku 47 K in nekaj vinarjev. Iz tega je razvidno, na kaki podlagi stoji njiju hlinjeno usmiljenje in zaradi tega opozarjamo šolske oblasti, da dobro preiščejo verodostojnost takih mož. Pri nas nima vpliva ni župan, ni deželni poslanec in ne občinski tajnik; mi spoštujemo le moža značajnega in delavnega zakaj ob vsaki drugi priliki se domislamo na izrek: »Veliko možkih, malo mož.«

V ravno tej številki smo govorili o skoposti v Istri in posebnosti o skoposti ob določevanju šolskih pavšalov. Krajni šolski svet v Dolini je tudi prepričan, da se zadnjih sedem let niso podražila ni živila ni kurivo ni delovne moči in zato je določil pavšale v istem znesku kakor pred sedmimi leti, kar je naznanil vodstvu neke šole z dopisom, ki ga prinašamo v prepisu: »Vodstvo se obvešča, da je krajni šolski svet sestavlja proračun za leto 1912 v svoji seji dne 27. novembra t. l. storil sledeči sklep, ki ga je potrdil občinski zastop v svoji seji dne 13. decembra t. l. Pri šoli v B., se določi pavšal, kakor pri šoli v D. po 125 K od razreda in poleg tega še 16 K za donajanje pitne vode, t. j. 266 K skupno.«

Ker ni bilo vodstvo zadovoljno s tem pavšalom, je prosilo okrajni šolski svet, naj ne potrdi tega preudarka, a modra moža sta si koj pomagala in dostavila za sporočilo okrajnemu šolskemu svetu k prej natisnjemu dopisu z modrim svinčnikom podčrtane besede: »ako dokaže vodstvo z računom, da je več potrošilo, se mu doplača k prej navedenemu pavšalu.« S tem je zadobil sklep krajnega šolskega sveta in občinskega sveta drugo lice a ona sta pokazala svojo značajnost.

Se dalje dalje sta posegla ta dva prijatelja istr. šol. in učitelstva. Sklenila sta, da odzmeta učitelstvu od stanovanja podstrešje in ker najbolj ljubita boljunškega nadučitelja, sta izdala sledeči ferman: »Oziram na to, da je deželni šolski svet za Istro v svoji seji dne 29. februarja 1912 zavrnil utok voditelja proti odstopitvi podstrešja šolske zgradbe ter ugodil turadnemu nalogu z dne 18. januarja 1912, št. 9, se naslovljeno pozivlja, da vse prostore v podstrešju izprazne najkasneje do 28. marca 1912 dopoldne ter popoldne izroči vodstvu ključ članu tega šolskega sveta g. Josipu Maver. V slučaju neugoditve, bo pisochi primoran nastopiti sodnijsko pot. Proti temu ni odprta nobena pot pritožbe.«

Kot nalašč je izdal okrajni šolski svet v tej zadevi pa sledeči odlok: »V svoji seji 28. februarja 1912 ni ugodil c. kr. deželni šolski svet Vaši pritožbi proti nalogu krajnega šolskega sveta 18. januarja 1912, št. 9 do 12, s katerim se Vam je naložilo, da mu izročite ključ podstrešja v šolskem poslopiju, ker nima nadučitelj v smislu § 14. deželne postave od 5. junija 1908, št. 32, pravice zahtevati, da se mu odkáže tudi podstrešje. O tem se obveščate vsled odloka c. kr. deželnega šolskega sveta od 7. marca 1912, št. 406/J.S., s pristavkom, da Vam je proti istemu prosto uložiti utok v dobi 60 dni po vročitvi istega potom c. kr. deželnega šolskega sveta na c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk.«

S tem se je zopet izkazala njiju značajnost.

Pa nadaljujmo še! V dolinski županiji slušbuje neki njima jako priljubljen nadučitelj, ki je prosil proti njiju volji za nadučiteljsko službo v Dolini. Ko sta sestavljala krajni šolski svet in občinski zbor terno predlog, je bil predlagan tudi ta nadučitelj, akoravno je bilo na razpolago še drugih proslilcev. S tem sta krajni šolski svet in občinski zbor izrekla zaupnico dotičnemu nadučitelju, a glej, kaj naredita dolinski župan in njegov tajnik! Stuhlala sta pritožbo proti dotičnemu nadučitelju in zahtevala od šolskih oblasti, da ga morajo prestaviti iz dolinske županije, češ, da nima ugleda in zaupanja. To je pa vendar nekam jako čudno! Mi smo prepričani, da je županova dolžnost vršiti sklepe občinskega zbora, oziroma krajnega šolskega sveta in ne delati novih, tem nasprotnih sklepov, a ker ona hočeta in delata le po svoje, sta zopet pokazala svoj značaj.

V Boljuncu in Dolini sta se sezidali novi šolski polopji. To si štejeta v veliko zaslugo tudi, da sta s tem onadva izkazala veliko ljubezen šolstvu in učitelstvu. Si-

* Za vsebino odgovarja člankar. Uredn.